નં. ૧૦૮ એક પેટાનું ફળ

તે મરીને નિપજ્યા, પરમાધામી હાથ.
ઢાળ કૃપાણ મુકી વેગળી, ઝાલ્યો તેનો હાથ.
ડોળા કરી વિકરાળ તે, પકડયા તેના પાય.
બન્ને પગને ચીરતો, પણ ત્યાં તે શું કરે ઉપાય,

મોટા દાંતવાળો; મુછાળો પરમાધામી તેની પાસે આવી ઢાલ, તરવાર અને અન્ય શસ્ત્રો દૂર મુકી તેણે તેના બન્ને પગ પકડયા અને હુંકાર કરી બન્ને પગો ચીરી નાખ્યા, ત્યાં ચીરકાલ ઘણું દુખ અનુભવે છે.

યો નાત્મને ન ગુરવે ન ચ બન્ધુવર્ગે,
દીને દયાં ન કુરૂતે ન ચ ભૃત્યવર્ગે ।
કિં તસ્ય જીવિતફલં. હિ મનુષ્યલોકે,
કાકોઽપિ જીવતિ ચિરં ચ બલિ ચ ભુંક્તે ॥

ન પંચતન્ત્ર, પૃષ્ઠ ૬, શ્લોક ૧૧

જે મનુષ્ય પોતાના આત્મા ઉપર; ગુરૂ ઉપર, બંધુવર્ગ ઉપર, દીન માણસ ઉપર અને ચાકરવર્ગ ઉપર દયા કરતો નથી, તેના જીવિતનું ફળ આ મનુષ્યલોકમાં શું છે? અર્થાત્ તેનું જીવતર નિષ્ફળ છે. કારણ કે કાગડો પણ ચિરકાળ જીવે છે. અને બળિદાન (અન્નાદિ) ખાય છે. પણ તેનું જીવિત નકામું છે. તેમ દયા વિનાના મનુષ્યનું જીવન પણ નકામું છે.

જે માણસ નિરંતર દયા-દાનમાં જ તત્પર રહી બીજા જીવોનું રક્ષણ કરે છે. તે માણસ જાતે ચાંડાળ હોય કે [illegible] પણ તે બ્રાહ્મણ જ કહેવાય છે.

પદ્મપુરાણ શ્લોક ૪૨

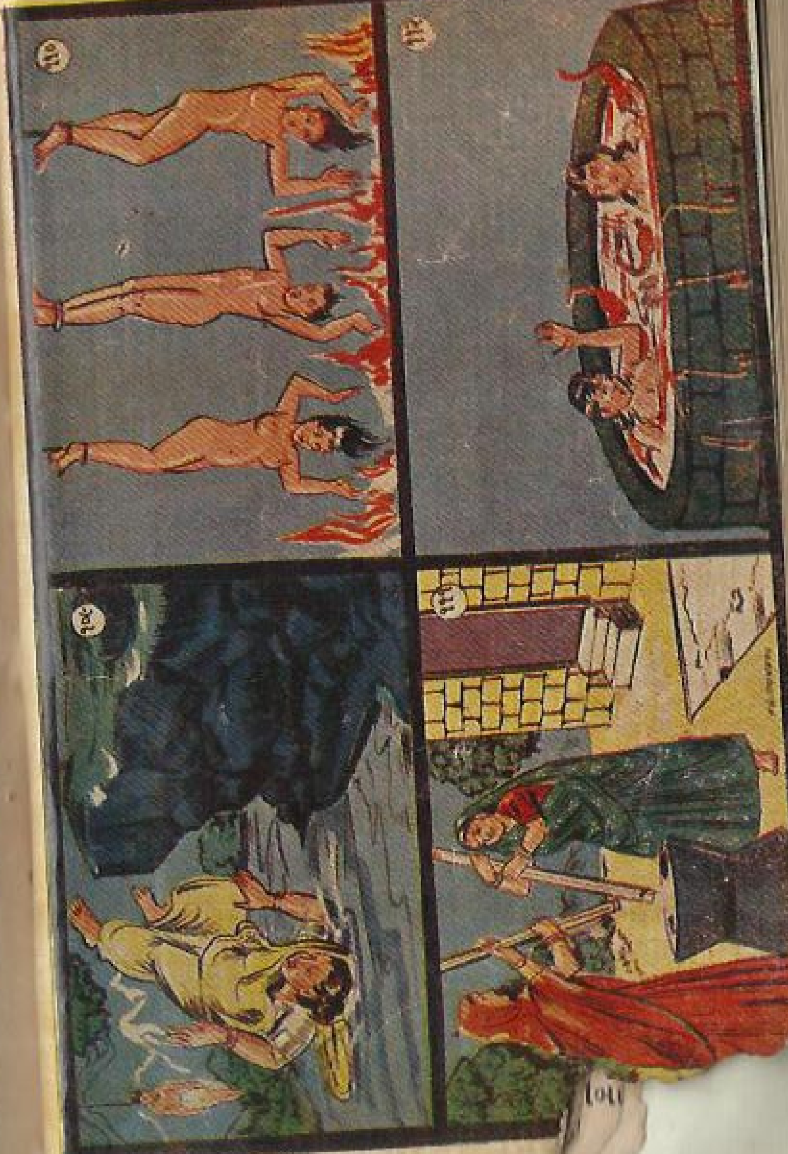

આત્મ હત્યા કરનાર અને સડેલા ઘા

નં. ૧૦૯ આત્મહત્યા

આત્મહત્યાના પાપમાં, કરે શરીરનો નાશ.
ગુસ્સે થઇ પડતી પાણીમાં, કોઈ ઘાલે ગળામાં ફાંસ.
શરીરને એ ક્રોધથી, કરે અનર્થ અનેક.
બાંધ્યાં પાપનાં પોટલાં, ત્યજી આત્મ વિવેક.

ક્રોધ ચાંડાળ છે. જ્યારે આત્મામાં ક્રોધ આવે છે. ત્યારે જીવ પોતાનો વિવેક ત્યજી અનર્થ કરવા ઉપડી જાય છે.

કંકુબ્હેનનો ક્રોધ

ઘરમાં સાસુ અને વહુ કંકુબ્હેન, પોતાના નાનકડા પરિવારમાં આનંદથી રહે છે. સામાયિક આદિ ધાર્મિક કાર્ય કરે પણ ગુસ્સાનો પાર નહિ.

એક દિવસની વાત છે. કંકુબ્હેન સાસુને કહયા વગર પોતાના પીયર ચાલ્યા ગયા. તેથી સાસુએ તેમને ઠપકો આપ્યો.

કંકુબહેનનો ક્રોધ ભડકી ઉઠયો અને નાનકડો વાતને ડુંગર જેટલી બનાવી દીધી. કંકુબ્હેન સવારમાં વેલાં ઉઠયા અને પાસે રહેલા તલાવમાં જઈ આત્મ હત્યા કરી રૌદ્ર-ધ્યાનથી મરી અધોગતિ પામ્યાં.

માટે ક્રોધનો શમન કરવો તેથી પાપનું બન્ધન ન થાય.

જે દુર્ગતિની પ્રાપ્તિમાં પક્ષ પાત કરનાર, અને શુભ કર્મોનો શત્રુ રૂપ અને આપત્તિનો મિત્ર છે. તે ક્રોધનો કો[illegible]

નં. ૧૧૦ આત્મ હત્યાનું ફળ

જઈ નરકમાં ઉપન્યાં, ટીંગાડયાં યમ ધામ.
ધગ ધગતી અગ્નિ પરે, ઉપર લટકે તામ.
માથુંબળે અને તન જળે; કોણ ! દેખાડે પાજ.
રીબાણો ત્યાં જીવડો, કોણ ! ઉગારે આજ.

ત્યાં નરકાવાસમાં જીવડો ભયથી ત્રાસ પામે છે. પરમાધામીઓ બન્ને પગ બાંધી તેને ઉંચો લટકાવી દયે છે. અને નીચે હડહડતી અગ્નિ પ્રજવલિત લાલ ધગધગતી કરી દીયે છે. પણ ત્યાં કોણ બચાવે.

ક્રોધેન વર્ધતે કર્મ; દારૂણં ભવ વર્ધનમ્ ।
શિક્ષા ચ ક્ષીયતે સદ્યસ્તપશ્ચ સમુપાર્જિતમ્ ।।

તત્વામૃત. શ્લો. ૨૯૦

જીવને ક્રોધથી સંસારની વૃધ્ધી કરનારૂં એવું ભયંકર કર્મ વૃધ્ધી પામે છે. ક્રોધથી ગુરૂ વિગેરે આપેલી શીખામણ નાશ પામે છે. અને લાંબા સમયથી એકત્રિત કરેલ તપશ્ચર્યા તત્કાળ નાશ પામે છે.

ક્રોધે કરોડ પૂર્વતણુ, સંયમ(ચારિત્ર) ફલજાય;
ક્રોધ સહિત તપ જે કરે, તે તોલેખે ન થાયરે:

માત્ર ક્રોધથી એક ક્ષણમાં જ કોટિ પૂર્વવડે ઉપાર્જન કરેલા સંયમ અને તપનો નાશ થાય છે. માટે ક્રોધથી માણસ આત્મ હત્યા જેવા કર્મ કરવા તયાર થાય છે. તો જીવોએ [illegible]વો ક્રોધ કરવો નહિ.

[illegible] પ્રકારનાં દાન અને શાસ્ત્રનો અભ્યાસ, આ સર્વ [illegible]ાય તો સ્વામી વિનાના સૈન્યની જેમ વૃથા છે.

ઉપદેશ તરંગિણી.

નં. ૧૧૧ સડેલા ધાન્ય ખાંડનાર

દીઠા અણુદીઠા કરી, નાખ્યાં ખાંડણી માંય.
ફૂટી કાઢયા જીવડા, ઉપયોગ જરા ન લાય,
સાર અસાર વિવેકધન, સમજે નહિ લગાર.
ઉખળમાં નાખી સદા, હણતાં જીવો અપાર.

ઘણા દિવસનું ધાન્ય પડેલું હોય એટલે તેમાં ઘણાં જીવો પડી જાય, જાળા બંધાય, તે ધાન્ય જોયા વગર ખાંડી નાખે તેમાં ઘણા જીવોનો સંહાર થાય.

ચંચળ બહેન

જેવું નામ તેવું કામ, વાતમાં ચંચળ, કામમાં ચંચળ અને ચાલમાં પણ ચંચળ,

જોયા વગર. સાફ કર્યા વિના, ધાન દળાવી આવે, તેમાં કાકરા અને અન્ય જન્તુઓનો સત્વ હોવાથી અપચો, પથરી; સુસ્તી અને ભયંકર રોગો પણ થાય,

ખાંડતી વખત જુએ પણ નહી, અનેક પ્રકારની હિંસા કરી. ચંચળ બહેન દયા વગરના અધોગતિ પામ્યાં,

મનુષ્યના ચર્મ અને છાલના વસ્ત્ર, ચીંથરાનું વસ્ત્ર, પંચકેશ મુંડન, શિખા અને જટા આ સર્વ પ્રકારના વેષ પાપને દૂર કરી શકતા નથી. માત્ર દયા અને દમન જ આતમાને શુદ્ધ કરનાર છે.

દાન ચન્દ્રિ[illegible]ા

નં. ૧૧૨ સડેલા ધાન્ય ખાંડવાનું ફળ

જઈ નરકમાં નિકળ્યા, પડયા કુંડી માંય.
રીબાણા બહુ માનવી, કરડયા જંતુ આય.
દુરગંધીની ખાડમાં, રીબાણા જીવ અથાગ,
કર્યાં કર્મની ભોગણી, સડતાં અંગ પ્રત્યંગ.

નરકમાં જીવો દુરગંધીની કુંડીમાં પડ્યા-પડ્યા રીબાય છે, અને ત્યાં વિષધારી જંતુઓ ચટકા મારે છે.

જીવ હણ્યા તે પ્રાણીયા, ઉપયોગ વિના તજીઓ વિવેક અવિવેક. રાંધણ પીસણ તે કર્યાં, તેમાં ખાધા જીવ અનેક ભવિક જનરે. (સજ્ઝાય)

યૂકા-મત્કુણ-દંશાદીન, યે સદાઽજ્ઞાનિનસ્તથા ।
પુત્રવત્ પરિરક્ષન્તિ; તો નરાઃ સ્વર્ગગામિનઃ ॥

પદ્મ પુરાણ શ્લોક ૪૬

જે મનુષ્ય જુ, માકડ, અને ડાંસ, વિગેરે તથા બીજા પણ ઘણાની શુદ્ર જંતુઓનું હમેશાં પોતાના પુત્રની જેમ રક્ષણ કરે છે. તે મનુષ્યો સ્વર્ગમાં જાય છે.

જે મનુષ્ય નિરંતર આદરપૂર્વક સર્વ પ્રાણિઓની રક્ષા કરે છે. તેના હાથમાં જ લક્ષ્મી રહેલી છે. અને તેના ઘરના આંગણામાં સ્વર્ગ રહેલું છે.

પુણ્યધન નૃપ કથા.

卐

ધોબીની તથા રંગારાની

નં. ૧૧૩ ધોબી

ધોબીના ભવે ધોયાં ઘણાં, વસ્ત્ર વેશ પરિધાન,
જલચર જીવ વિનાશિયા, અણગળ નીર મહાન,
ધોઈ ધોઇ વસ્ત્ર ધન મેળવ્યાં; ધંધો ખોટો કીધ,
પાપ કર્મ બાંધ્યાં ઘણાં; ગતિ નરકની લીધ,

સંસારમાં પેટ પુર્તિનાં ઘણાં સાધનો છે. પણ અજ્ઞાની આતમાઓ પાપમય ધન્ધાઓ કરવા પ્રવૃત્ત થાય છે,

જાનુ

જાનુ લક્ષ્મીના લોભમાં ન રાત ગણે કે ન દીવસ,
કપડાઓ ભેગા કરી ગાંઠડી બાંધી લઈ જાય ધોવા.

કપડા ક્ષાર પદાર્થોમાં ઉકાળે, તેમાં અનેક જીવોનો સંહાર થાય, પણ ઉપયોગ વગરનો જાનું તેમાં આનંદ માનતો હોંશે હોંશે કાર્ય કરે છે.

અળગણ પાણી અવિવેકથી રેડે તેમાં ઘણાં જીવો મૃત્યુપામે તે જુએ છે. છતાં હૃદયમાં દયા નહિ.

એક દિવસ સવારમાં વેલો ઉઠયો અને તળાવે કપડાં ધોવા અંધારામાં ચાલ્યો, પાપોદયથી સર્પના ઉપર તેનો પગ પડયો અને સર્પના ડંખથી મૃત્યુ પામી જાનુ અધો ગતિએ ગયો,